

YTTRANDE

Fö2022/00728

Försvarsdepartementet

fo.remissvar@gov.se

Kopia: josefin.grennert@gov.se

Yttrande över betänkandet Materieförsörjningsstrategi – För vår gemensamma säkerhet (SOU 2022:24)

Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) är en branschorganisation för företag inom säkerhets- och försvarsområdet med verksamhet i Sverige. Föreningen uppskattar möjligheten att yttra sig över betänkandet "Materieförsörjningsstrategi – För vår gemensamma säkerhet".

SOFF:s medlemsföretag svarar för att upprätthålla och utveckla kunnande och en teknisk förmåga som kan stödja utvecklingen av totalförsvarets operativa förmåga och bidra till att upprätthålla nationell säkerhet, integritet och självständighet.

SOFF vill understryka att föreningen haft en god dialog med utredningen under dess arbete och att föreningen värdesatt denna dialog högt.

Sammanfattning

SOFF är i grunden positiv till betänkandets förslag och stöder inte minst det övergripande målet, dvs. att säkerställa det militära försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i samtliga beredskapsnivåer såväl idag som i framtiden.

SOFF ger nedan sina övergripande kommentarer (A-H) på betänkandet i stort, sin bedömning av effekterna av ett svenskt inträde i Nato på materieförsörjningen till det militära försvaret och på försvarsföretag och andra företag verksamma i Sverige, på marknaden i bred mening samt på betänkandets kapitel och förslag.

SOFF:s syn på betänkandet i stort

A. SOFF välkomnar att materieförsörjningen ses som en helhet som ska fungera i samtliga beredskapsnivåer

SOFF är i grunden positiv till betänkandets förslag och stöder inte minst det övergripande målet, dvs. att säkerställa det militära försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i fred, kris och krig, såväl idag som i framtiden. SOFF delar målsättningen att materieförsörjningen ska genomföras effektivt, säkert och långsiktigt hållbart.

B. De säkerhets- och försvarspolitiska perspektiven har ändrats jämfört med när utredningen tillsattes. Föreningen understryker att betänkandet bör prövas mot de nya förutsättningarna.

Utredningens direktiv utgick från den säkerhetspolitiska inriktning som rådde före den 24 februari 2022. Den säkerhetspolitiska utvecklingen därefter, bl.a. kriget i Ukraina, den svenska ansökan om Nato-medlemskap och de senaste initiativen i EU har därmed inte varit en del av utredningens analysunderlag. Denna utveckling har stor påverkan på förutsättningarna för materielförsörjningen till det militära försvaret, något som endast till del beaktats i utredningens slutbetänkande.

Några exempel:

- Sverige har, som ett led i ansökan om att få bli fullvärdiga medlemmar i, Nato fått formella säkerhetsgarantier från Storbritannien.
- Det pågående kriget i Ukraina har i grunden förändrat den europeiska säkerhetsordningen och visar med stor tydlighet på behovet av en stark nationell industriell förmåga för att skapa och bibehålla en operativ förmåga i ett kris- eller krigsskede. Då inte minst över tid.
- Med Sverige och Finland som medlemsländer är 23 av 27 EU-länder med i Nato och Danmark gick med i försvarssamarbetet inom EU den 1 juni 2022. Olika EU initiativ, bland annat Versaillesdeklarationen, kommer att i grunden att förändra förutsättningarna på den europeiska försvarsmarknaden och för europeiska staters byggande av militär förmåga, samt för användandet av dessa förmågor inom Nato.
- Försvaret av Sverige kommer byggas upp i en nordisk kontext. Natos norra flank består av en halvö frikopplad från kontinenten och vi ska försvara oss tillsammans med dessa länder när vi är medlemmar av Nato. Detta kommer få till följd att det nordiska samarbetet stärks när alla fyra nordiska länder är fullvärdiga medlemmar både i Nato samt EU:s försvarssamarbeten. Men också att Nordefco blir viktigare, då som en konsekvens av tidigare tre punkter. Även relationen till Storbritannien som gett Sverige säkerhetsgarantier lär spela en betydande roll inom detta operationsområde.

Alla dessa faktorer har tydligt en stor påverkan på materielförsörjningen. Mot denna bakgrund, så är nödvändigt att betänkandets slutsatser och förslag prövas mot de nya säkerhetspolitiska förutsättningarna för att en ny, tydlig och förutsägbar materielförsörjningsstrategi ska kunna utvecklas.

C. Betänkandet konstaterar i sin analys att materielförsörjningen är kopplad till säkerhets- och näringspolitiska mål, men avvisar samtidigt kopplingen och drar därför inga slutsatser av sitt konstaterande.

Betänkandet konstaterar också att internationella materielsamarbeten kan tjäna viktiga säkerhetspolitiska syften. Dessa slutsatser blir dock otydliga och inte vägledande senare i betänkandets slutsatser. Detta trots att de redovisas som politiska utgångspunkter för utredningens arbete.

SOFF menar att en materielförsörjning som inte tar hänsyn till, eller tillåts användas för att uppnå, Sveriges säkerhets-, försvars- eller näringspolitiska mål inte torde vara lämplig givet de nya säkerhetspolitiska förutsättningarna och de utmaningar de medför för Sverige.

D. Betänkandet adresserar materielförsörjningen till Försvarmakten. Det militära försvaret inkluderar dock både försvarsföretag och företag i andra branscher, vars perspektiv inte beaktas.

I betänkandet anges att:

”Materielförsörjningen är beroende av näringslivets kunskap, kompetens och resurser. Försvarsföretagen bidrar till det militära försvarets operativa förmåga genom att skapa förutsättningar för att utveckla, producera, vidmakthålla, vidareutveckla samt anpassa och använda försvarsmateriel.”

SOFF antar att ”försvarsföretagen” i detta sammanhang avser i Sverige verksamma försvarsföretag, dvs. sådana företag som styrs av svenskt regelverk och man kan ha rådighet över via exv. fullmaktslagar.

I betänkandet avgränsas dock de aktörer som ska omfattas av betänkandets förslag till materielförsörjningsstrategi endast till statliga aktörer.

SOFF anser att betänkandet därmed endast förhåller sig till Försvarmakten, inte till det militära försvaret. Som grund för denna bedömning vill föreningen anföra vad som står i Militärstrategisk doktrin 2022 - Kap 2.2 Militärstrategi:

”Med begreppet militärstrategi avses inriktning, skapande och nyttjande av en stats egna militära resurser. Militärstrategi ska därför förstås som den militära aspekten av en nationell strategi. I militärstrategin omsätts statsmakternas säkerhets- och försvarspolitiska mål och strategier för det militära försvaret samt åtgärder för att stödja säkerhetspolitikens och försvarspolitikens genomförande. Med militärt försvar avses för svensk del den verksamhet som bedrivs av Försvarmakten med stöd av försvarsmyndigheter, delar av de frivilliga försvarsorganisationerna, delar av försvarsindustrin samt eventuella internationella samarbetspartners.”

SOFF konstaterar att företagen utgör en del av det militära försvaret men också att detta tyvärr inte fullt ut beaktas i betänkandet. Det är inte tydligt att företag i Sverige är en förutsättning för det försvarets militära förmåga, vars perspektiv därför borde beaktas. I enlighet med MSD 2022 anser föreningen att försvarsföretagen bör ses som en del i den samlade försvarsförmågan och föreslår att detta tydliggörs och beaktas när betänkandet slutsatser och förslag omsätts inom staten.

E. Betänkandets förslag är inte en strategi. Betänkandet kan, och bör, dock ligga till grund för utveckling av en tydlig statlig strategi för det militära försvarets materielförsörjning

SOFF anser att betänkandets beskrivningar av olika grundläggande förutsättningar för statens materielförsörjning av det militära försvaret till stor del är korrekta, då om man avser situationen före den 24 februari 2022. Detsamma gäller betänkandets slutsatser avseende vad dessa förutsättningar medför för en ny materielförsörjningsstrategi för det militära försvaret.

SOFF anser att betänkandet idag i huvudsak är en beskrivning av materielförsörjningen i fredstid. Samt är en beskrivning av materielförsörjningen med fokus på processperspektiv snarare än de som är utförare för att uppnå den operativa effekt som eftersträvas enligt direktivet.

Materielförsörjningen borde nu helt fokusera på funktionssättet samt dimensioneras för krigstillstånd – vi har nu ett krig i Europa. Hur anpassar och dimensionerar vi detta betänkande till krigets förutsättningar?

SOFF delar dock inte betänkandets beskrivning av vad en strategi är och hur en strategi omsätts. Föreningen noterar särskilt att betänkandets beskrivning inte i detta hänseende överensstämmer med den beskrivning av vad en strategi är som återfinns i den nyligen antagna Militär Strategisk Doktrin 2022.

I denna anges (kap 2.1 Strategi första stycket):

”En strategi är en övergripande ansats för att hantera specifika problem och nå ett förelagt syfte med tillgängliga medel.

Att utveckla en strategi innebär att förena mål (vad vi vill), medel (vilka resurser vi har eller måste skapa) med metod (hur resurserna kan användas för att nå målet).

Strategi är således en systematisk kombination av olika sinsemellan samverkande och förstärkande mål, medel och metoder.”

SOFF anser att betänkandets förslag till strategi väl beskriver vilka medel staten har till sitt förfogande inom ramen för det militära försvarets materielförsörjning, men inte tydligt anger vilken eller vilka metoder som kan eller ska användas. Vi finner detta avsteg från en allmänt accepterad definition av vad en strategi är olyckligt.

SOFF noterar vidare den stora betydelse som betänkandet lägger vid att beskriva och få fram vikten av samverkan mellan stat och i Sverige verksamma försvarsföretag, men kan tyvärr samtidigt konstatera att betänkandet innehåller få förslag för hur sådan samverkan i praktiken ska kunna uppnås. Gällande detta finns det bra benchmark i andra länder, med samma regelverk som Sverige, som föreningen har framfört till utredningen inför betänkandet. I betänkandet analyseras inte vad som görs i andra länders strategier och metoder och det dras därför inte heller några slutsatser av vad dessa medför för den svenska materielförsörjningen.

F. Betänkandets förslag till materieförsörjningsstrategi saknar vidare metoder för att vikta såväl statliga myndigheters som i Sverige verksamma försvarsföretags perspektiv och värden.

Därmed saknar den föreslagna "strategin" inriktning. Avsaknaden av tydlig inriktning tydliggörs bl.a. betänkandets avsnitt 13.12: "Statens agerande vid anskaffning ska därför anpassas till de förutsättningar som råder i det aktuella fallet."

SOFF menar mot ovanstående resonemang att betänkandet *i sig* inte kan, och inte bör, ses som en egentlig strategi.

Betänkandet är dock bra utifrån (de fredsrationella aspekter som betänkandet utgått ifrån), men endast utifrån de förutsättningar som rådde när betänkandet skrevs. Betänkandet är också i sina beskrivande delar bra och kan, och bör, däremot ligga till grund för en tydlig, konsekvent och förutsägbar strategi som utvecklas med starkt beaktande av det förändrade säkerhetspolitiska läget. SOFF föreslår därför att betänkandet omsätts en materieförsörjningsstrategi som är i linje med MSD 2022:s definition av vad en strategi innebär och innehåller.

Vid framtagandet av en sådan strategi bör, enligt vår mening:

- De i FB 2020 angivna målen avseende militär förmåga och uthållighet utgöra styrande grund. Strategin ska entydigt syfta till att på bästa, mest effektiva och snabbaste sätt uppnå dessa mål.
- De i betänkandet identifierade förutsättningar och slutsatser bör beaktas.
- Den säkerhetspolitiska utvecklingen m.m. beaktas.
- Tydliga mål och delmål för materieförsörjningen anges.
- Tydliga och transparenta metod(er) för hur målen för materieförsörjningen ska uppnås anges.
- Ansvarsförhållanden tydliggörs – såväl internt i staten som i förhållande till bl.a. företag.
- Metoder för hantering av metod- och målkonflikter anges.
- Parametrar för hur utvärdering av materieförsörjningens funktion och måluppfyllnad utarbetas.
- Tydliga och trovärdiga format för samverkan mellan stat och i Sverige verksamma försvarsföretag beskrivas.
- Hög förutsägbarhet – såväl inom staten som för företag – avseende statens agerande och vägval utgöra ett viktigt effektmål.

SOFF:s bedömning är att endast genom en på ovanstående sätt utvecklad statlig materieförsörjningsstrategi kan dom mål som anges av regeringen nedan för det militära försvarets behov av materieförsörjning under samtliga beredskapsnivåer, mötas över tid i enlighet med de mål och syften med materieförsörjningen som anges i föreliggande utredningens direktiv.

"Målet med materieförsörjningen är att säkerställa det militära försvarets behov av materiel och materielrelaterade tjänster i fred, kris och krig såväl i dag som i framtiden.

Försörjningen ska genomföras på ett sätt som gör den effektiv, säker och långsiktigt hållbar.”

*”Enligt den försvarspolitiska inriktningen bör utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret vara att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde.
Materieförsörjningen behöver dimensioneras så att krigsorganisationen möter detta krav på uthållighet.” Källa: regeringen.se*

G. Betänkandet konstaterar att vissa i Sverige verksamma företag långsiktiga utveckling och framgång är av mycket stor vikt för det militära försvaret.

Betänkandet adresserar dock inte hur staten kan säkerställa att dessa företags utvecklas i fred i en riktning som kan möta med det militära försvarets behov i kris och krig

Betänkandet konstaterar att det militära försvaret i höjd beredskap och krig i hög utsträckning är beroende av i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher för sin materieförsörjning.

Betänkandet konstaterar också att gällande förfogandelagstiftning m.m. ger staten mycket hög rådighet över företagen i dessa beredskapsnivåer. Det faktum att statens rådighet i fred över i Sverige verksamma försvarsföretag är mycket begränsad – och konsekvenserna därav för staten – beskrivs dock inte.

SOFF delar betänkandets syn att (vissa) i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher utgör ett mycket viktigt fundament för det svenska militära försvarets materieförsörjning. SOFF noterar också att betänkandet konstaterar att det därför ligger i statens intresse att över tid säkerställa i Sverige verksamma försvarsföretags internationella konkurrenskraft och tillgång till internationella marknader.

SOFF kan konstatera att i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher lever under ett högt konkurrens- och teknikutvecklingstryck. De utvecklar också i hög utsträckning sin verksamhet för att tillgodose andra kunders intressen och behov än den svenska statens.

I Sverige verksamma företag utgör en väsentlig del av det militära försvarets materieförsörjning samt i totalförsvarets förmågekedja. Detta gäller i alla beredskapsnivåer. Statens och det offentliga beroende till företagen och dessas resurser är mycket omfattande och systemgenomgripande.

Frågan om hur företag och dessas förmågor (immateriella tillgångar i form av kunskap, kompetens, förmåga, och materiella tillgångar i form av lokaler, infrastruktur av olika sort och myriader av olika varor, etcetera) kan utgöra del i materieförsörjningen, är avgörande för Sveriges totalförsvarsförmåga. Både ur det avskräckande perspektivet, och sett till faktisk försvarsförmåga vid ett väpnat angrepp. Avsaknad av fredstida dialoger, samarbeten och gemensamma förberedelser underminerar den kris eller krigstida förmågan. Det går med andra ord inte att förutsätta att i fredstid uteblivna eller bristfälliga samarbeten och dialoger mellan det offentliga och företagen går att hämta upp i en krigssituation.

Utifrån detta adresserar betänkandet tyvärr inte under vilka förutsättningar staten kan

säkerställa att företagens kunnande och tekniska förmåga i fred upprätthålls och utvecklas i en riktning som möter det svenska militära försvarets behov i kris och krig. Av naturlighet lämnas därför heller inga förslag till åtgärder syftande till att detta uppnås.

Betänkandet har heller inte i tillräcklig utsträckning beaktat de långsiktiga konsekvenserna som en starkt förändrad eller minskad kompetens, kapacitet eller förmåga hos i Sverige verksamma företag kan få på möjligheterna för staten att stödja sig på de förstnämnda i alla beredskapsnivåer, inklusive kris och krig. SOFF anser att detta är olyckligt.

SOFF bedömer att staten i alla fall rent praktiskt har goda möjligheter att – när staten så finner lämpligt för att säkerställa inhemskt kunnande och teknisk förmåga – stödja såväl enskilda företag som den tekniska förmågan i stort. Sådant stöd kan ske bl.a. genom strategiska satsningar på forskning och utveckling, aktivt deltagande i EDF, stöd till framtida systemutveckling m.m. Staten kan också teckna avtal med företag avseende t.ex. försörjningssäkerhet av produkter och tjänster, vidmakthållande av viss kompetens, kapacitet eller förmåga över tid, fortsatt verksamhet inom visst geografiskt område, investeringsstöd etc. Sådana initiativ skulle harmonisera den svenska modellen med våra strategiska partners (öka möjligheten till samarbete), samt via sådana satsningar också öka statens rådighet över företagen och den svenska förmågan på området.

Sammanfattningsvis ser SOFF det som mycket olyckligt att betänkandet varken identifierar de förhållanden som beskrivs ovan, beskriver vikten för staten av att kunnande och teknisk förmåga vidmakthålls och utvecklas i en riktning och utsträckning som är i linje med det svenska militära försvarets behov i höjd beredskap och krig, eller ger förslag på hur staten kan motverka en för staten ogynnsam utveckling vad det gäller exv. försörjningssäkerhet.

SOFF konstaterar att betänkandet har ett stort fokus på att inte ta risk eller i alla fall i liten utsträckning göra så (fokus på ett fredsrationellt synsätt). Utmaningen är att det krävs att man tar (medveten och avvägd) risk för att utveckla nya förmågor till rätt nivå.

SOFF gör mot denna bakgrund och mot bakgrund av rådande omvärldsläge bedömningen att det finns starka skäl för att utveckla en statlig strategi för att säkerställa att företagens kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens tillvaratas och utvecklas. En sådan strategi bör för att vara ändamålsenlig:

- Beakta de förutsättningar som i Sverige verksamma försvarsföretag (och möjligen också företag i andra branscher av vilka svenskt militärt försvar är beroende) lever under.
- Vara tydlig och transparent.
- Ha som syfte att komplettera, underbygga och trovärdiggöra en statlig strategi för det militära försvarets materieförsörjning.
- Ha som mål att säkerställa att företagens kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens kan upprätthålls och utvecklas i fred i en riktning som över tid möter det militära försvarets behov i kris och krig.
- Utredningen och betänkandet ser EU och EDF som ett komplement. Sverige behöver förhålla sig till, samt kommer behöva utgå från att hela den svenska materielprocessen behöver utformas efter den europeiska i enlighet med den nya

utvecklingen för den europeiska försvarsmarknaden efter den 24 februari 2022.

SOFF bedömer att en sådan strategi, i kombination med en utvecklad strategi för materieförsörjningen till det militära försvaret (se ovan), torde utgöra en mycket stark grund för statens bedömningar och vägval inom relevanta områden.

H. Betänkandets analys och förslag till skapande av "strategiska materielområden"

SOFF tycker generellt att kapitlet belyser frågornas karaktär på ett bra sätt. SOFF står också bakom flera av ingångsvärdena samt slutsatserna i exv. kapitel 10.6.2 och 10.6.3.

SOFF noterar betänkandets förslag att byta begrepp från väsentliga säkerhetsintressen till "strategiska materielområden".

Det är för SOFF otydligt huruvida begreppsförändringen påverkar statens förmåga att uppnå målen för materieförsörjningsstrategin.

SOFF bejaktar att staten, inte minst i nuvarande omvärldsläge, agerar för att säkerställa tillgång till inhemsk industriell förmåga inom de förmågeområden som staten anser vara av strategiskt intresse.

Om detta görs på ett bra sätt så spelar dock valet av begrepp mindre roll. Att byta begrepp men inte verkligen agera för att önskade resultat verkligen uppnås vore däremot olyckligt.

SOFF tolkar betänkandets förslag som att strategiska materielområden som ett begrepp som kan användas "vidare" än VSI-begreppet.

SOFF bedömer att Sveriges kommande Nato-medlemskap kommer att ställa krav på att staten tar ett större ansvar även för andra företags verksamheter än de som än de som idag ingår i VSI-begreppet. Detta då försvarsföretags och företags i andra branschers förmågor är en av flera nationella tillgångar som Natomedlemmen Sverige förväntas bidra med till andra allierade.

SOFF bedömer därför att införande av ett vidare begrepp torde krävas vid ett svenskt Natomedlemskap – och att betänkandets förslag – "strategiska materielområden" – kan möta dessa nya krav.

SOFF anser att utgångspunkten för väsentliga säkerhetsintressen bör vara, likt det som regeringen presenterade i Totalförsvarspropositionen 2021–2025, förmågan att materieförsörja det militära försvarets operativa förmåga med för Sverige anpassade materielsystem på ett sätt som samtidigt säkerställer nationell rådighet och försörjningstrygghet.

I propositionen klargör regeringen att staten inom de utpekade områdena av försörjningstrygghetsskäl har ett särskilt behov av nationellt tekniskt kunnande och en försvarsindustriell bas, vilket rimligen då också bör vara utgångspunkten för den föreslagna materieförsörjningsstrategin.

Som SOFF läser betänkandet, har utredningen dock valt att göra sig till tolk för vad regeringen och Riksdagen haft för motiv när man pekat ut dessa områden i stället för att forma förslag på hur dessa, av statsmakterna, redovisade utgångspunkterna kan

omhändertags inom ramen för strategin. Detta förfarande skapar för företagen osäkerhet snarare än tydlighet.

Det finns inom vissa förmågeområden inga möjligheter för ett kommersiellt företag att utveckla och sälja de av regeringen utpekade typer av materielsystem utan att det finns en stat som är beredd att både bidra till utvecklingen av systemen samt att säkerställa att det finns en rimlig grad av beställningar av färdigutvecklade system. SOFF anser att dessa aspekter är inte belyses tillräckligt i betänkandet.

Företag som utvecklar sensorer, telekrig och krypto kan förvisso inom vissa segment utveckla system på rent kommersiella grunder, förutsatt att staten inte stänger marknadstillgången genom att tillämpa sekretesslagstiftningen eller exportkontrollregimen. Samma logik som redovisats när det gäller stridsflyg- och undervattensområdet är samtidigt gällande inom vissa av dessa områden.

SOFF konstaterar vidare att EU-regelverket redan idag ger staten de förutsättningar som krävs för att faktiskt uppnå det som regeringen angav i Totalförsvarspropositionen 2021–2025, dvs. att säkra en försörjningstrygghet och ett nationellt tekniskt kunnande. Sverige kan således, redan idag, med stöd av regelverket och i dialog med utpekade företag, kravställa och beställa avancerade materielsystem som är skraddarsyddas för Sveriges behov samtidigt som rådighet över industriell och teknisk förmåga skapar försörjningstrygghet och säkerhet.

Effekter av ett svenskt inträde i Nato på materielförsörjningen till det militära försvaret samt på svenska försvarsföretag och företagen

SOFF bedömer att ett svenskt Natomedlemskap, direkt och indirekt, kommer att få betydande konsekvenser för såväl i Sverige verksamma försvarsföretag som annan i Sverige teknisk kompetens och kunnande i bred mening.

Natos stadgar stipulerar att varje medlemsland är skyldigt att säkerställa robusthet inom en rad centrala samhällsfunktioner. Det primära syftet med detta krav är självklart att säkerställa att varje Natomedlemslands sårbarhet är så låg som möjligt, både i ett rent nationellt perspektiv, och som partner till andra Natomedlemsländer/Allierade.

I Natos ses företagen som en del av Natos, dvs. medlemmarnas militära förmåga. I och med ett svenskt Natomedlemskap värderas företagens kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens som en Nato-resurs nästan i paritet med Försvarmaktens olika förband. Företagens förmåga är alltså en av flera nationella tillgångar och förmågor som medlemslandet Sverige förväntas bidra med till sina allierade.

Sverige, läs svenska staten, kommer således att – som en del i ett framtida Natomedlemskap – avkrävas uppbyggnad av god samhällelig motståndskraft i stort mot kriser och angrepp inklusive, och inte minst, säkerställa en hög försörjningssäkerhet. Detta i syfte att tillgodose att Sverige som nation inte är onödigt sårbart för yttre hot, angrepp eller omfattande störningar.

Kravet syftar dock också till att säkerställa att svenska staten och svenska företag har förmåga att möta sina respektive åtaganden mot andra Natomedlemmar i kris eller krig samt för att nå den med Nato avtalade svenska militära operativa förmågan, inklusive exv.

stöd för utländsk trupp på svenskt territorium.

SOFF beskriver mot denna bakgrund nedan ett antal konsekvenser av ett svenskt Natomedlemskap som föreningen kan identifiera för i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher.

Konsekvens 1: Sveriges totalförsvarsförmåga måste byggas upp, skyndsamt. Frågan om hur i Sverige verksamma företag kan utgöra en del av totalförsvarsförmågan måste adresseras i praktiken, och kan inte fortsätta utredas.

Ett svenskt Natomedlemskap medför att alliansen kontinuerligt bedömer hela eller delar av Sveriges totalförsvarsförmåga. Som beskrivs ovan är detta en förutsättning för att Sverige som nation ska uppnå och vidmakthålla god förmåga att hantera fredstida kriser och robust försvarsförmåga i krig, men också förmåga att stödja andra allierade i kris och krig.

Samtidigt är statlig samverkan med såväl i Sverige verksamma försvarsföretag som företag i andra branscher är helt avgörande för totalförsvarets funktion och robusthet.

En direkt konsekvens av ett svenskt Natomedlemskap blir därför att integrationen av i Sverige verksamma företag i det svenska totalförsvaret löpande analyseras och bedöms av alliansen. Bristande eller otillräcklig fredstida integration av i Sverige verksamma företag i det svenska totalförsvaret i stort, och bristande samverkan mellan det svenska militära försvaret och inhemska företag i synnerhet, kommer sannolikt att uppmärksammas. Och ifrågasättas.

SOFF bedömer därför att en konsekvens av ett framtida Natomedlemskap torde vara att arbetet med att integrera i Sverige verksamma företag, försvarsföretag och företag i andra branscher, i totalförsvaret måste påskyndas och bedrivs på ett konsekvent och tydligt sätt.

SOFF konstaterar att det FB 2020 tydligt anger att nödvändig försvarsförmåga, robusthet och resiliens inte kan uppnås utan omfattande integration av i Sverige verksamma företag i ett framtida totalförsvaret. Samtidigt går arbetet trögt, och staten har ännu inte avgett sin syn på grundläggande frågor. Detta avser t.ex. hur sådan samverkan ska organiseras, hur den ska finansieras, hur samverkan ska ske i praktiken, grundläggande sekretessfrågor m.m. SOFF noterar till exempel att företagsvärlden i stort ännu inte tillfrågats om under vilka villkor samverkan bör ske för att den ska vara trovärdig och långsiktigt hållbar för företagen.

Staten har ett entydigt ansvar för Sveriges försvar. I Sverige verksamma företags integration i, och stöd till, ett starkt försvar kan inte baseras endast på förfogandelagstiftning – den måste förberedas, avtalas, planeras och övas i fredstid.

Då ett svenskt Nato-medlemskap torde innebära att integrationen av svenska företag, försvarsföretag och andra, i ett framtida svenskt totalförsvaret blir av än större vikt för statens förmåga att möta de krav ett medlemskap medför, blir frågan om företags fredstida integration och krigstida roll i totalförsvaret än mer prioriterad för staten att adressera.

Konsekvens 2: Staten åtar sig att säkerställa att i Sverige verksamma företag, vars leveranser av produkter och tjänster är viktiga för andra Natomedlemmars försvarsförmåga, har möjlighet att bedriva sin verksamhet på sådant sätt att företagens leveranser kan fortgå även i kris eller krig

Sverige är ett högindustrialiserat land med högt exportberoende. Många av dagens Natomedlemmar är därför beroende av i Sverige verksamma företags, försvarsföretags och andra företags, kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens för sin försörjningssäkerhet och motståndskraft i kris och krig.

SOFF bedömer att många Natomedlemmars beroende av i Sverige verksamma företag, försvarsföretag och andra företag, är betydligt större än det beroende samma medlemmar har av andra Natomedlemmar av Sveriges storlek.

Staten är den aktör som ingår Natomedlemskap. Vid ett svenskt Natointräde värderas i Sverige verksamma företags kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens som en Nato-resurs i paritet med Försvarsmaktens olika förband. Företagens förmåga är alltså en av flera nationella tillgångar och förmågor som medlemslandet Sverige – genom staten – förväntas bidra med till sina allierade.

Även om det inte är i enlighet med gällande "svensk modell" medför ett Natomedlemskap därför sannolikt ett statligt ansvar för att säkerställa att i Sverige verksamma företag – försvarsföretag och andra – vars leveranser av produkter och tjänster är viktiga för andra Natomedlemmar försvarsförmåga, har möjlighet att bedriva sin verksamhet på sådant sätt att företagens leveranser till allierade länder kan fortgå även i kris eller krig.

SOFF:s bedömning är att de i Sverige verksamma företag som ett sådant statligt ansvar kommer att omfatta troligen inte endast, och möjligen inte ens till huvuddel, utgörs av traditionella försvarsföretag.

SOFF bedömer att detta kan utgöra en stor utmaning för staten och bedömer att frågan lämpligen adresseras genom att staten:

- I ett första steg identifierar vilka i Sverige verksamma företag, försvarsföretag och andra, som andra Natomedlemmar är beroende av.
- I ett andra steg föra nära dialog om beroenden, sårbarheter m.m. och säkerställande av leverans i kris och krig med de företag som identifierats som företag av vilka andra Natomedlemmar har ett beroende.
- I ett tredje steg samverkar staten med enskilda företag, eller möjligen grupper av företag, och vidtar i samverkan de åtgärder som bedöms nödvändiga för att säkerställa enskilda företags leveransförmåga till andra Natomedlemmar i kris och krig.

SOFF vill i detta sammanhang tydliggöra att staten är entydigt ansvarig gentemot alliansen för att ovanstående kravställning adresseras samt att det är just ett krav som kommer ur ett

framtida Natomedlemskap det handlar om. Inte ett allmänt önskemål från alliansen sida.

Samtidigt kommer sannolikt inte det nuvarande säkerhetsläget förbättras under överskådlig tid. Vid ett eventuellt svenskt Natointräde rekommenderar därför SOFF staten att adressera frågan skyndsamt.

Konsekvens 3: I Sverige verksamma företag, försvarsföretag eller företag i andra branscher, kan komma att ges möjlighet att ta på sig strategiskt viktiga roller i försvarsalliansens teknikutvecklingsarbete. Om i Sverige verksamma företag framgångsrikt tar på sig sådana roller kan Sverige som nation få ökad tyngd inom alliansen.

Teknik och teknikutveckling spelar en viktig roll i Natos framåtblickande arbete, t.ex. Nato 2030 samt Nato [Strategic Concept](#) 2022.

Inom Nato förväntas varje medlemsland bidra till alliansens försvarstekniska förmåga. Vid ett eventuellt svenskt Natomedlemskap förväntas därför svenska staten och i Sverige verksamma företag, såväl försvarsföretag som andra företag, bidra till Natos samlade försvarstekniska förmåga.

Om i Sverige verksamma försvarsföretag eller andra företag identifieras som särskilt kunniga eller viktiga inom vissa tjänster, viss teknik eller vissa förmågor kan de få ett särskilt ansvar för forskning, kompetensutveckling eller produktion inom detta område inom ramen för Natosamarbetet. industriella styrkeområden, särskilda kapaciteter eller tekniska förmågor.

Detta skulle medföra att i Sverige verksamma företag, försvarsföretag eller företag i andra branscher, tar på sig strategiskt viktiga roller i försvarsalliansen, vilket i sin tur torde medföra att Sverige som nation får ökad tyngd inom Natosamarbetet. SOFF noterar att Nato redan visat stort intresse för att inlemma såväl finska som svenska företag verksamma inom bl.a. telekommunikationsområdet i alliansens verksamhet.

Konsekvens 4: Ett svenskt inträde i Nato medför ett "window of opportunity" för såväl den svenska staten som i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher. Nära samverkan mellan stat och företag är dock nödvändig för att kunna adressera dessa möjligheter och risker.

Ett svenskt inträde i Nato medför en möjlighet för såväl den svenska staten som i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher. Varken staten eller enskilda företag kan dock självständigt till fullo adressera de möjligheter som uppkommer (och i statens fall de krav som kommer att ställas). SOFF bedömer att en nära samverkan mellan stat och företag är nödvändig, och att nya format för sådan samverkan behöver skapas.

SOFF bedömer att ett svenskt Nato-medlemskap kommer att ge i Sverige verksamma företag, såväl försvarsföretag som företag i andra branscher, förändrade ramvillkor och

utvecklingsmöjligheter. Men ett Natomedlemskap medför också krav på hur svenska staten i Sverige verksamma företag kopplat till andra Natomedlemmars beroenden av desamma.

I och med att Sverige blir medlem i Nato kommer i Sverige verksamma företags kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens att värderas som en Nato-resurs nästan på samma sätt som Försvarsmaktens olika förband. Svenska staten kan i detta sammanhang inte avsäga sig ansvar för försvarsindustriell infrastruktur som andra allierade är beroende av utan att göra detta i nära dialog med dessa. Detta förhållande kommer till exempel att gälla för CV 90 där både Tjeckien och Slovakien har annonserat stora anskaffningar under 2022.

Parallellt uppstår ett indirekt, men tydligt, krav på staten att integrera i Sverige verksamma företag, försvarsföretag och andra företag, i det svenska totalförsvaret.

Ovannämnda effekter av ett svenskt Natomedlemskap medför både möjligheter och risker för såväl staten som för i Sverige verksamma företag. Varken staten eller enskilda företag kan dock till fullo adressera dessa möjligheter och risker självständigt. Nära och långsiktig samverkan mellan stat och företag är därför nödvändig. SOFF bedömer att sådan samverkan möjligen kan ske genom traditionella kommersiella avtal och försörjningstrygghetsavtal, men konstaterar samtidigt att nya samverkansformat kommer behöva utvecklas för att säkerställa att den effekt som eftersträvas verkligen uppnås.

SOFF är medvetet om att betänkandet skrevs i en tid då ett svenskt medlemskap i Nato inte var aktuellt, men kan mot ovanstående bakgrund konstatera att betänkandets avsaknad av både analys avseende, och praktiska förslag till, nya format för samverkan och dialog mellan staten och i Sverige verksamma företag är beklaglig.

SOFF vill i detta sammanhang också påminna om det av föreningen identifierade behovet av en statlig strategi för inhemskt kunnande, industriella förmåga och tekniska kompetens (se tidigare inlägg ovan).

SOFF bedömer att ett svenskt Natomedlemskap kommer medföra att behovet av en sådan – tydlig, konsekvent och förutsägbar – strategi blir än mer uttalat samt att nyttan av en sådan strategi – i kombination med en utvecklad strategi för materieförsörjning till det svenska militära försvaret (se ovan) – torde vara mycket hög för såväl i Sverige verksamma företag, staten och Sveriges militära försvar.

Mot ovanstående bakgrund bedömer SOFF samtidigt att det i och med ett Natomedlemskap (samt omvärldsutvecklingen m.m.) uppkommer betydande risker för både försvarsföretagen och staten om staten *inte* framtar en tydlig, konsekvent och förutsägbar strategi och/eller inte på ett trovärdigt och systematiskt sätt inkluderar i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher i det svenska totalförsvaret.

SOFF bedömer att de risker som staten i så fall skulle ha att hantera är bl.a.:

- Över tid urholkat kunnande samt urholkad teknisk och industriell förmåga.
- Bristande delaktighet i och därmed insyn i olika teknikutvecklingsprogram inom Natos ram.
- Bristande förmåga att säkerställa leveranser från i Sverige verksamma företag till andra Natomedlemmar i kris eller krig, vilket skulle kunna resultera i att

Natomedlemmars förtroende för den svenska staten minskar, och uteblivna leveranser av materiel från andra Natomedlemmar som Sverige är beroende av.

- Bristande totalförsvarförmåga, vilket inte kommer att gå osett förbi.
- Bristande förmåga att ge värdlandsstöd.

SOFF bedömer avslutningsvis att Sverige som nation sannolikt bara kan adressera många av de möjligheter och risker som ett Natomedlemskap medför genom ett samordnat, strategiskt och konstruktivt agerande från både staten och i Sverige verksamma försvarsföretag och företag i andra branscher.

Konsekvens 5: Ett svenskt inträde i Nato torde medföra konsekvenser för såväl statens exportstöd, exportkontrollregelverk och myndigheternas tillämpning

Enligt utredningen ska staten främja och stödja export som bidrar till materielförsörjningen. Utredningen genomförde dock sitt arbete med två betydelsefulla begränsningar:

- Att Sverige förblir alliansfritt
- Att den nu gällande exportkontrollagstiftningen avseende krigsmateriel förblir intakt.

SOFF bedömer att det svenska exportkontrollregelverket idag är mer strikt än övriga EU-länders samt att Sveriges nuvarande tillämpning av det europeiska upphandlingsregelverket är mer strikt än övriga EU-länders tillämpning. SOFF antar att detta beror på den säkerhetspolitiska doktrin som Sverige haft under lång tid: Alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig.

Vidare konstaterar SOFF att den svenska staten inte uttalat någon koppling mellan sina försvars- och säkerhetspolitiska hänsyn, att dess syn på försvarsmaterielexport från i Sverige verksamma företag är splittrad och att dess förhållande med i Sverige verksamma företag kan fördjupas.

SOFF menar att det mot denna bakgrund blir mycket svårt att värdera betänkandets slutsatser och förslag inom försvarsmaterielexportområdet och avseende materielförsörjningen till det militära försvaret gentemot de faktiska förutsättningarna på den internationella försvarsmaterielmarknaden.

SOFF bedömer att det är sannolikt att ett Natomedlemskap medför krav på att Sverige antar en säkerhets- och försvarspolitik inriktning som diametralt skiljer sig från den inriktning som direkt och indirekt anges i gällande krigsmaterielexportlagstiftning.

SOFF bedömer att ett svenskt Natointräde kommer att kräva att det nuvarande svenska regelverket kring krigsmaterielexport och internationella försvarsmaterielsamarbeten uppdateras för att stå i samklang med ett medlemskap i en kollektiv säkerhetsorganisation.

Detaljerade kommentarer för olika kapitel

SOFFs syn på betänkandets analys av och förslag avseende exportkontroll (kap 6.2 samt 11.4.4)
Utredningen konstaterar korrekt att den restriktiva svenska exportkontrollagstiftningen i vissa fall begränsar förutsättningarna för internationella materielsamarbeten, på grund av risken för att tredjelandsexport inte godkänns enligt det svenska regelverket. Utredningen menar även att den gradvisa skärpningen av regelverken negativt påverkat exportmöjligheterna för försvarsföretagen. Utredningen drar därför slutsatsen att förutsättningarna för materielförsörjningen bör därmed ha försämrats med utgångspunkt från att exporten leder till kostnadsdelning och därmed en möjlighet att till en minskad kostnad upprätthålla för Sverige betydelsefull inhemsk kapacitet och kompetens.

SOFF instämmer med utredningens beskrivningar och slutsatser, men saknar förslag på åtgärder.

Betänkandet föreslår att staten – för att nå målen med materielförsörjningen till det militära försvaret försörjningen – ska ”söka och nyttja internationella samarbeten i alla faser av materielens livscykel i de fall det bidrar till att möta det militära försvarets behov och till en effektiv och säker försörjning”.

Betänkandet konstaterar också att svensk export av försvarsmateriel bidrar till att göra det svenska försvaret starkare och att staten därför bör bedriva exportstödsverksamhet.

SOFF konstaterar att:

- Svensk försvarsexport ofta förutsätter att i Sverige verksamma försvarsföretag deltar i internationella forsknings och utvecklingsprogram, samt att sådana program ofta är mycket långa.
- Nuvarande svenskt regelverk för export av försvarsmateriel och de sätt dessa idag tillämpas av svenska myndigheter inte utgör grund för sådan långsiktighet, samt att detta hindrar i Sverige verksamma företags deltagande i internationella utvecklingsprogram m.m.
- Försvarsmyndigheternas vilja att stödja i Sverige verksamma försvarsföretag avseende export av försvarsmateriel idag är begränsat, främst på grund av att myndigheterna i varje enskilt fall värderar nyttan för det svenska militära försvaret i ett mycket snävt perspektiv.

Betänkandet lämnar trots detta inga förslag på hur ett ändamålsenligt och tillräckligt statligt exportstöd kan säkerställas.

SOFF tycker det är olyckligt att betänkandet inte adresserat ovanstående förhållanden och därför inte lämnar några förslag inom området.

Mot ovanstående bakgrund föreslår SOFF att en statlig utredning tillsätts med direktiv att utreda förutsättningarna för ökat statligt exportstöd- och främjande, inklusive internationella materielsamarbeten. Utredningen bör ha i uppdrag att beakta såväl effekterna av ett svenskt Natomedlemskap som den pågående utvecklingen av en europeisk

försvarsindustribas¹, samt den säkerhets- och försvarspolitiska dimensionen av frågan.

Ett föråldrat regelverk påverkar inte endast exporten eller företagen, utan även staten och den svenska försvarsförmågan.

SOFF konstaterar att det är viktigt att staten säkerställer i Sverige verksamma försvarsföretags möjligheter att med företag i partnerländer samutveckla nya lösningar - via statliga samarbeten eller rent kommersiella samarbeten där företaget satsar av egna medel. Eventuell osäkerhet från utländska samarbetspartners sida om framtida marknadstillträde och långsiktig planering behöver därför mötas med tydlighet och förutsägbarhet.

Samtidigt medför EDF och Natomedlemskapet att en ökad vikt läggs på samverkan avseende utveckling, liksom framtida gemensamma upphandlingar, nyttjande och vidmakthållande etc. Om i Sverige verksamma företag på grund av ett föråldrat regelverk blir "företag non-grata" i sådana sammanhang kommer detta få stor påverkan Sveriges försvarsförmåga.

SOFF finner det därför beklagligt att betänkandet saknar en tydlig slutsats om att se över regelverken. Dock ligger inte allt på lagstiftaren. Även i styrningen av de myndigheter som avgör exportkontrollen bör utvecklas. ISP skriver i kommentar om internationella samarbeten att;

"När det gäller avtal med en utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel bör tillståndsbedömningen utgå från de grundläggande bedömningar som gäller för utlandssamverkan. Utförsel till samarbetslandet som följer av avtalet bör medges, om inte ett ovillkorligt hinder uppstår. Utförsel från ett samarbetsland till tredjeland enligt avtalet bör prövas genom en sammanvägning av det svenska intresset av samarbetet, intresset av en ansvarsfull exportkontroll samt det svenska bidragets betydelse för materielen eller samarbetet (prop. 2017/18:23 s. 63)

<https://isp.se/nyheter/kommentar-pa-andrade-riktlinjer-for-krigsmaterielexport/>.

SOFF bedömer att ISP:s tolkning är central och bör ligga till grund för framtida utveckling. Vid en sådan utveckling är det av betydelse att staten förtydligar vad "det svenska bidragets betydelse för materielen eller samarbetet" innebär. SOFF anser att innebörden lämpligen är i harmoni med statens bedömning av vad som behövs för att säkerställa försörjningen av det militära försvaret. SOFF vill i detta sammanhang hänvisa till den vägledning som i Sverige verksamma försvarsföretag idag nyttjar för att bedöma den försvars- och säkerhetspolitiska nyttan: <https://soff.se/wp-content/uploads/2020/03/V%C3%A4gledning-om-f%C3%B6rsvarsnytta.pdf>

Avslutningsvis önskar SOFF påtala behovet av att de försvars- och säkerhetspolitiska analyser mot vilka nyttan av försvarsexport bedöms bör bli tydligare. Tillika behöver staten

¹ Engelskan använder ofta ordet "defence industry". Enligt språkrådet avser "industry" – branschen – de företag och personer som ägnar sig åt en viss typ av verksamhet, till exempel the movie industry – filmbranschen – the software industry – mjukvarubranschen. Det kan även översättas med näring. "Industry" kan också stå för 'industri', alltså fabriker, men då heter det ofta manufacturing. Vi noterar att utredningen ofta översätter "defence industry" med "försvarsindustri", vilket således är missvisande.

säkerställa att myndigheternas handläggningstider avseende exportkontrollfrågor är rimliga. De behöver därför kortas betydligt jämfört med dagens situation.

Teknikutvecklingen och dess konsekvenser på materielförsörjningen (Kap 8)

SOFF delar utredningens konstateranden;

För det första, att teknikutveckling påverkar materielförsörjningen, att huvuddelen av den av staten finansierade utvecklingen sker inom ramen för materielprojekten samt att icke objektsbunden teknikutveckling ger förutsättningar att tidigt hantera osäkerheter och reducera den risk de innebär innan beslut om anskaffning sker.

För det andra, att teknikutvecklingstakten medför att materiel i många fall kommer att behöva modifieras oftare än vad som är fallet i dag. En ökad modifieringsfrekvens av materiel kan i sin tur komma att medföra att nya metoder för att planera och genomföra vidmakthållande behöver utvecklas. Behovet av återkommande modifieringar bör därför ingå som viktig parameter vid valet av materiel och försörjnings/affärsmodell.

För det tredje, att globaliseringen kan komma att avstanna och utvecklingen gå i en mer protektionistisk riktning. Ökade ryska och kinesiska underrättelseaktiviteter riktade mot framför allt mot teknisk och militär forskning samt mot produkter med dubbla användningsområden torde vara tecken på denna utveckling.

För det fjärde, att livslängden för militär materiel kan betraktas utifrån tre olika perspektiv; tekniskt, operativt respektive ekonomiskt.

Dock saknar SOFF perspektivet kompetens/kompetensuthållighet. Hur behåller och vidareutvecklar stat och företagen gemensamt den kunskap som behövs för att förstå teknikutvecklingen, hur utvecklar vi våra respektive organisationer och skapar ett över tid uthålligt samhälle?

SOFF anser att utredningen saknar analys avseende hur en långsiktig relation mellan stat och företag avseende teknikutvecklingens påverkan på materielförsörjningen bör se ut, hur teknikutvecklingen i stort kan omhändertas som ett säkerhets- och försvarspolitiskt instrument, hur den omhändertas inom ramen för olika FoU-program samt hur den påverkar nationens försörjningstrygghet och informationssäkerhet.

SOFF saknar utifrån därutöver analyser avseende hur nationella forsknings- och utvecklingssatsningar ska prioriteras, genomföras och vidmakthållas, samt hur de ska prioriteras i relation till forskningssamverkan med strategiska partners, inom ramen för det nordiska samarbetet, eller inom ramen för EU och/eller Nato.

Försörjningssäkerhet (Kap 12.3)

SOFF delar betänkandets bedömning att:

- Materielförsörjningen bör dimensioneras för en uthållighet på minst tre månader.
- Materielförsörjningen bör dimensioneras och genomföras så att tillräcklig försörjningssäkerhet uppnås.
- Försörjningslösningar bör analyseras och värderas med avseende på såväl

- uthållighet som robusthet.
- Tillräcklig försörjningssäkerhet bör uppnås/säkerställas genom att resurser för att utföra tjänster som är nödvändiga i kris och krig finns i Sverige.
- Lagerhållning i statlig regi är en robust lösning som ger hög säkerhet för staten. Åtgärden är dock endast effektiv så länge lagret räcker, dessutom binder denna typ av lösningar mycket kapital.
- Företag kan bidra till det militära försvarets uthållighet genom exempelvis leveransavtal, förberedelser för en utökad produktion, eller genom att hålla ett större omsättningslager som staten har (avtalat med företaget om att ha) rätt att ta i anspråk.
- (Företags eller statliga verksamheters) produktionsförmåga i kris och krig kräver att tillgång till insatsvaror säkras. Detta kan uppnås genom exempelvis lagerhållning eller krishandelsavtal

SOFF delar också betänkandets syn avseende målet med försörjningssäkerheten, dvs att materielförsörjningen ska vara:

- Robust – Tålig mot påverkan och störningar.
- Uthållig – Stabil över tiden och utformad för att trots störningar kunna fungera över längre tid.

SOFF ställer sig dock frågande inför utredningens resonemang slutsatser kring hur den önskade robusta och uthålliga försörjningssäkerheten lämpligen uppnås. Utredningen anför att staten i första hand bör bygga sin försörjningssäkerhet genom lagerhållning och försörjning inom ramen för statens egna resurser. Endast i andra hand ska försörjningssäkerhet uppnås genom avtal och överenskommelser med bl.a. företag.

SOFF konstaterar att betänkandet överhuvudtaget inte anför några bakomliggande resonemang avseende varför t.ex. lagerhållning i statlig regi är att föredra framför sådan som avtalas med t.ex. företag. Inte heller anføres några resonemang varför avtalad lagerhållning bör undvikas om sådan går att ordna i statlig regi.

SOFF anser att avsaknaden av sådant resonemang inte kan bedömas som annat än märkligt. Detta inte minst då det gäller frågor som kan ha synnerligen stor påverkan på det militära försvarets operativa förmåga och uthållighet och samtidigt kan vara mycket resurskrävande.

Vidare anför betänkandet att staten bör nyttja förfogandeverktyget för att möta uppkomna eller tidsbegränsade behov. Utredningen anför att "avtal gäller även i krig, men förutsätter att leverantören kan fullgöra sina åtaganden" och drar därur slutsatsen att fredstida avtal och överenskommelser kan nyttjas för att möta behov av materiel och tjänster oavsett anfallen beredskapsgrad. SOFF konstaterar att resonemanget bakom denna koppling mellan fredstida avtal och nyttjande av förfogande i kris/krig är otydligt/obefintligt.

SOFF är tveksamt till utredningens analys av fredstida lagstiftning m.m., samt konstaterar att:

- Fredstida avtal har oftast (i princip alltid) s.k. Force Majeureklausuler som medför att leverantören – om denne inte kan uppfylla sina fredstida åtaganden *på grund av* kris eller krig – inte ska hållas skyldig för detta. Leverantören friskrivs helt enkelt

från ansvar och skyldigheter vid kris och krig

- Det kan självklart skrivas avtal mellan staten och företag som medför att företagen är skyldiga att leverera även i kris och krig. Men sådana avtal görs i särskild ordning och vilka villkor som ska gälla i kris eller krig måste då förhandlas, och om möjligt överenskommas, företagsvis.
- Att anföra att avtal *generellt sett* är giltiga även i höjd beredskap/krig är möjligen nominellt/rent juridiskt sett korrekt, men detta garanterar inte för den skull leveranser i kris och krig.
- Huruvida viss i Sverige verksam leverantör kan, eller inte kan, fullgöra sina åtaganden i kris eller krig är dessutom svårt att sja om i fred. Det är ju *just därför* förfogandelagstiftningen finns.

Påståendet om att avtal gäller även i kris och krig är alltså i och för sig formellt sant, men bara givet att "rätt" force majeureklausuler överenskommits i fred. SOFF bedömer att avtal som inte innehåller lämpliga force majeureklausuler i praktiken inte gäller annat än på pappret i kris och krig.

SOFF delar dock betänkandets förslag att " förfogande av materiel i första hand bör användas som metod (av staten) för att möta uppkomna eller tidsbegränsade behov". SOFF antar i detta sammanhang att det med "uppkomna behov" avses oförutsedda behov, och med "tidsbegränsade behov" avses behov under kortare tidsrymder (dagar/veckor).

Vidare föreslår betänkandet att planering och förberedelser (uttagning) ska genomföras i det fall staten väljer att nyttja förfogandelagstiftning för att möta i förväg kända eller varaktiga behov under höjd beredskap eller krig

Hur planering och förberedelser (med t.ex. företag) ska genomföras i de fall staten väljer att *inte* nyttja förfogandelagstiftning är dock otydligt. SOFF noterar att betänkandet indirekt anför att avtal kan användas för att möta såväl i förväg kända eller varaktiga behov under höjd beredskap eller krig, men också *kan* användas för att möta tidsbegränsade och uppkomna behov.

Slutligen finner SOFF det anmärkningsvärt – och beklagligt – att utredningen inte gör någon analys av, och heller inte ger förslag på, under vilka förutsättningar och i vilka format planering och förberedelser för företagssamverkan i *fredstida kris* ska ske. Utredningens direktiv omfattar ju materielförsörjningen under samtliga beredskapsnivåer, och betänkandet beskriver på ett föredömligt sätt det militära försvarets beroende av bl.a. i Sverige verk samma företag, sårbarheterna i leveranskedjorna mm.

SOFF föreslår därför att betänkandet avsnitt avseende försörjningssäkerhet läggs till grund för en materielförsörjningsstrategi som omhändertar ovanstående aspekter och utmaningar samt tydliggör lämpliga samverkansformat m.m.

Bidrag till materieförsörjningen (Kap 12.6.1)

SOFF delar utredningens beskrivningar och dess slutsatser.

Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att forskning och utveckling ger förutsättningar för att välja rätt förmågeinriktning och rätt teknisk lösning. Verksamheten ger också möjlighet att minska riskerna i materielutvecklingen genom att säkerställa att tekniken är tillräckligt mogen innan anskaffning.

Utredningen bedömer därför att investeringar i forskning och utveckling leder till att materieförsörjningen blir mer effektiv genom att säkerställa att den materiel som ska anskaffas är ändamålsenlig, kostnads- och resurseffektiv. Forskning och utveckling bidrar också till att materieförsörjningen blir mer hållbar genom att den ger förutsättningar för att kunna möta de möjligheter och utmaningar som teknikutvecklingen för med sig.

För att nyttan med forskning och utveckling ska kunna tillgodogöras fullt ut behövs kapacitet och kunskap hos de beställande och mottagande myndigheterna Försvarsmakten och FMV. Enligt vad utredningen erfar pågår organisations- och kunskapsuppbyggnad inom dessa myndigheter. Utredningen bedömer att detta är en nödvändig utveckling.

Statens relation till försvarsföretagen (Kap 12.7)

Utredningens bedömning:

När statens intresse sammanfaller med företagens bör staten bidra till långsiktiga förutsättningar för svenska försvarsföretag att upprätthålla och utveckla sin konkurrenskraft.

Utgångspunkten för utredningens resonemang är att staten behöver försvarsföretagen för att försörja försvaret med materiel och materielrelaterade tjänster (se kapitel 7).

SOFF delar utredningens slutsatser och ställer oss här bakom utredningens beskrivningar och slutsatser.

Staten behöver den kompetens och kapacitet som företagen har att utveckla, producera, vidmakthålla och underhålla materiel. Staten är också i behov av kunskap från företagen om marknaden och om vilka produkter och tekniker som kan erbjudas, vilken inhämtas genom till exempel studier och demonstratorer (se avsnitt 12.7.3). Kunskap som företagen delger kan innebära både att nya förmågebehov identifieras och att redan kända behov kan mötas på nya sätt.

Inom vissa områden är det *för staten* av särskild vikt att det finns en inhemsk kompetens och kapacitet. Företagens verksamhetsinriktning, kostnadsbas, beläggning och långsiktiga förutsättningar är i dessa fall frågor som staten har ett särskilt egenintresse i. Det innebär dock inte att staten har ett ansvar för försvarsföretagen (se kapitel 10).

Långsiktiga och förutsägbara förutsättningar (Kap 12.7.1)

SOFF delar utredningens beskrivningar och dess slutsatser.

Eftersom svenska staten har stor påverkan på de svenska försvarsföretagens förutsättningar, bedömer utredningen att en dialog med näringslivet inför större förändringar av spelreglerna är önskvärd. Det kan många gånger också vara befogat för att staten ska kunna bedöma konsekvenserna av planerade förändringar. Det är också önskvärt att prioriteringar och bedömningsgrunder, där det är lämpligt, tydligt kommuniceras för att öka förutsägbarheten i statens beslut. Utredningen skulle dock kunnat utveckla sitt resonemang ytterligare.

En utvecklad styrning av strategiska materielområden (Kap 12.8)

Utredningens bedömning att staten för att säkerställa tillgång till kompetens och kapacitet över tid, kan behöva peka ut vissa områden som strategiska materielområden. Behovet kan bestå i att delar av området är integritetskritiskt eller att kompetens och kapacitet är nödvändig av försörjningssäkerhetsskäl eller för att möta särskilda svenska operativa behov av avgörande betydelse.

Styrningen av de strategiska materielområdena behöver utvecklas så att medvetna och tydliggjorda *statliga* val möjliggörs och förutsägbarheten för berörda leverantörer är tillräcklig. Staten bör därför fastställa långsiktiga inriktningar som anger syftet med att peka ut området samt vilken ambitionsnivå som bör gälla.

Betänkandets förslag torde ge i Sverige verksamma försvarsföretag, tydligare statliga ambitionsnivåer, skarpare statlig inriktning m.m. och därmed ökad förutsägbarhet, något som SOFF bedömer att företagen skulle välkomna.

Betänkandets förslag avseende långsiktiga inriktningar för de strategiska materielområdena (Kap 12.8.2)

För att uppnå detta anser utredningen att staten bör fastställa en långsiktig inriktning för vart och ett av de strategiska materielområdena. Inriktningen bör klargöra syftet med att området pekats ut samt vilken ambitionsnivå som bör gälla.

Inriktningen bör vara gemensam för regering och berörda myndigheter. Den bör därför fastställas av regeringen på underlag från ansvariga myndigheter. Inriktningen bör utformas på ett sådant sätt att den inte onödigtvis inskränker myndigheternas mandat och möjligheter att väga av och prioritera verksamheten inom materielområdet.

För att inriktningen ska understödja att medvetna och tydliggjorda vägval görs i tid bör beslutstillfällen eller omständigheter som föranleder en omprövning av tidigare gjorda vägval identifieras.

Långsiktigheten bör balanseras mot statens handlingsfrihet att möta nya och förändrade

behov eller att göra andra val av försörjningslösningar. Det innebär att långsiktigheten i inriktningen naturligen måste tillåtas att variera i förhållande till tidpunkten för nästa förutsedda vägval.

Staten och berörda företag bör ha en gemensam förståelse för inriktningen, liksom för vilka utmaningar, begränsningar och möjligheter den medför. I kapitel 10 konstaterar utredningen att företagets roll och ansvar är att leva upp till med staten avtalade åtaganden samt att bevisa sin leveransförmåga, effektivitet och konkurrenskraft. Dessa krav måste kontinuerligt uppfyllas.

Inriktningen utgör inte ett åtagande i förhållande till leverantören. Utredningen bedömer att verksamheten inom de strategiska materielområdena utöver dialog förutsätter en god riskhantering, insyn i företagen samt att staten besitter en god kompetens.

SOFF delar i stort utredningens beskrivningar och dess slutsatser.

SOFF anser att följande bör förtydligas i betänkandets resonemang och slutsatser.

Det är entydigt *staten* som har ansvar för att – för att möta det militära försvarets behov – säkerställa att leverantörerna har förutsättningar för att bedriva verksamheten så länge det statliga vägvalet om inhemsk försörjningsförmåga kvarstår.

Ett *statligt* utpekande av strategiska materielområden behöver följas upp av en tydlig metod med vilken *staten* säkerställer att det militära försvarets behov tillgodoses på ett effektivt, säkert och långsiktigt hållbart sätt.

För att *en av staten givna* inriktning ska understödja att medvetna och tydliggjorda vägval görs i tid bör beslutstillfällen eller omständigheter som föranleder en statlig omprövning av tidigare gjorda vägval identifieras av staten och kommuniceras till i Sverige verksamma företag, försvarsföretag och företag i andra branscher.

Forskning och teknikutveckling (kap 13.1)

Utredningen konstaterar att staten, för att nå målen för försörjningen, måste finansiera och bedriva forskning och utveckling för att kunna nyttja teknikens möjligheter för att möta framtida behov samt att den av staten finansierad forskning och utveckling bör prioriteras till integritetskritiska områden samt till andra områden där staten inte kan dra nytta av andras resultat. Staten ska även beställa forskning och utveckling för att möta statens behov av kunskap.

Betänkandet menar att den kompetens som finns inom försvarsföretagen gör Sverige attraktivt som samarbetsland och stärker därför möjligheterna att få tillgång till utländsk spetsteknologi. "Genom att svenska försvarsföretag är leverantörer till andra stater kan de också till ömsesidiga beroenden som är till nytta för svensk försörjningssäkerhet".

Utredningen konstaterar även att EDF, i de fall det är möjligt, bör användas som komplement till nationell forskning och utveckling. EDF bör, enligt utredningen, vara en integrerad del av den svenska materieförsörjningen.

Slutligen menar utredningen att staten bör nyttja studier och demonstratorer för att studera,

pröva och värdera möjligheter och begränsningar med ny teknik för att kunna identifiera nya förmågebehov med anledning av teknikutvecklingen.

SOFF instämmer med utredningens beskrivning av forskning och teknikutveckling.

Betänkandet saknar dock konkretisering kring det viktiga området med demonstratorer. Demonstratorer är ett utmärkt verktyg för att överbrygga både gapet mellan akademisk forskning och teknikutveckling å ena sidan och mellan stora företag och små företag å andra. Demonstratorer är dock mycket kapitalkrävande, vilket innebär att många små och medelstora företag saknar möjligheter att använda sig av denna metod. Därför kommer större företags insatser tillsammans med statliga vara centrala för att inkludera små och medelstora företag och ge dem möjlighet att pröva helt nya idéer.

SOFF konstaterar att det saknas en statlig organisation och metod för att med hjälp av demonstratorer och större anskaffningar, ta fram nya förmågor. Utredningen antyder korrekt att detta saknas, liksom kompetensbrist. Viktigt samtidigt att bli tydlig i implementering samt även att ambitionen bör vara att mer forskning och teknikstudier ska köpas direkt av marknaden, i syfte att minska eventuell konkurrens mellan FOI och företag, något föreningen framfört i tidigare remissyttrande till bl.a. Forsvarsforskningsutredningen.

En överbyggnad behövs mellan lägre och högre TRL, liksom mellan akademi och företag. Här har förvisso instituten sin naturliga roll, men i praktiken sker denna överbyggnad via demonstratorer.

Det är endast genom att fullfölja en komplett integration och fältprov som tekniken verkligen visar potentialen i en slutprodukt. Samtidigt är finansiering av demonstratorer en stor svårighet vilket försenar införande av ny teknik.

Verksamheten på FOI och RISE sker ibland på TRL-nivåer över 6, vilket borde flyttats över till företagen som har förmåga att även långsiktigt underhålla de system och prototyper som byggs. Demonstratorer utvecklas lämpligen av forskningsinstitut och företag tillsammans.

För forskning på lägre TRL är typiskt staten huvudman och i omvandling av ny teknik till nya produkter har företagen en självklar roll. Demonstratorer är kapitalkrävande och leder inte alltid till produkter och blir därmed något som företagen på egen hand inte klarar att finansiera. För att staten ska kunna vara framgångsrik så krävs exempelvis investeringar i demonstratorer som i flera fall inte klarar sig fram till slutlig produkt.

SOFF håller med om att i de fall staten finansierar utvecklingen av ny teknik och materiel är det rimligt att staten vid en eventuell export återfår satsade medel genom exempelvis avtal om royalty och licensavgifter, men detta återtag behöver utformas på affärsmässiga grunder, ta hänsyn till företagets egna satsningar. Det behöver också säkerställas att återtaget inte undergräver företaget i frågas konkurrenskraft.

SOFF delar delvis betänkandets uppfattning att i Sverige verksamma försvarsföretags samverkan inom ramen för EDF bara ska syfta till att möta det svenska militära försvarets behov. SOFF anser att EDF:s även bör syfta till att bidra till i Sverige verksamma försvarsföretags kompetens vilket direkt och indirekt medför att trygghet av nationell

försörjningstrygghet.

Med ett sådant förhållningssätt kan i Sverige verksamma försvarsföretag lättare bidra till att möta det militära försvarets behov, dess förmågor kan lättare nyttjas inom ramen för Nato och företagens konkurrenskraft kan öka. I Sverige verksamma försvarsföretag bör alltså ses som ett säkerhetspolitiskt verktyg.

SOFF anser att staten bör se EDF som ett instrument som aktivt används för att bygga kunskap inom områden som kan medföra en breddad ansats för de integritetskritiska områdena och ge större trygghet i försörjningsmöjligheterna för strategiska kompetenser.

SOFF bedömer att i Sverige verksamma försvarsföretags deltagande i program kopplade till EDF också kan även ge svenska myndigheter tillgång till forskning som i sig inte är integritetskritisk, men som är av vikt för Sveriges försvar eller som kan användas för att främja övergången mellan forskning och utveckling.

SOFF anser att en proaktiv dialog mellan stat och företag krävs för att på bästa sätt nyttja EDF för Sveriges försvars bästa, och att en sådan dialog är viktig. I Sverige verksamma försvarsföretags samarbete med företag i andra länder kan också nyttjas i detta syfte.

SOFF delar bilden av det som framgår i totalförsvarspropositionen, dvs. att regeringens målsättning för EDF är ett brett och aktivt svenskt deltagande från näringslivet. Det är dock viktigt att understryka att EDF kräver en process där statens olika funktioner knyts samman och synkroniseras med näringslivets dito. Mot denna bakgrund är SOFF positivt inställt till betänkandets förslag om att se över hur förutsättningarna för i Sverige verksamma försvarsföretags deltagande i EDF kan förbättras.

Samtidigt är det viktigt att betona att EDF bör ses som ett komplement, men inte en ersättning, till nationella aktiviteter. Med andra ord är det avgörande att det finns en nationell strategi där både nationella beställningar och EDF ingår.

En av de större utmaningarna med EDF-processen har varit den som berör informationsdelning. Utkast till arbetsprogram eller långsiktiga perspektiv (det som benämns som MAP – Multi Annual Perspective) får t.ex. inte delas till försvarsföretag på förhand. Trots detta tilldelar många länder informationen till "sina" företag i tidiga skeden, inte minst statligt kontrollerade sådana, vilket i sin tur gör att förutsättningarna att delta i programmen blir väldigt skeva beroende på vilken samverkansmodell mellan stat och försvarsföretag respektive medlemsland har. En mer proaktiv och transparent process för informationsutbyte bör därför skapas mellan Regeringskansliet, myndigheter och i Sverige verksamma försvarsföretag.

En sådan dialog förutsätter dock att staten tydliggör formella strukturer informationsutbyte med i Sverige verksamma försvarsföretag i samtliga utvecklingsfaser. Ett sådant informationsutbyte måste för att ge önskad effekt involvera flera myndigheter under Försvarsdepartementet.

SOFF konstaterar att Sverige under sitt EU-ordförandeskap våren 2023 kommer att leda möten av betydelse för den framtida försvarsmarknaden. SOFF bedömer att det för att nå

framgång i t.ex. olika EU-program behövs en tydlig "svensk" inriktning avseende deltagande i exv. förmågeprogram som PESCO, men också andra verktyg som EDIP eller EDIRPA.

EDIRPA och EDIP

EU-kommissionen utarbetar för närvarande två förslag som kommer att ha stor inverkan på den svenska försvarsmarknaden: EDIRPA (European Defence Industry Reinforcement through Common Procurement Act) och EDIP (European Defense Investment Programme).

- EDIRPA uppmuntrar medlemsländernas kortsiktiga gemensamma upphandlingar. För detta ändamål ska 500 miljoner euro bli tillgängliga 2023 och 2024 för att ersätta administrativa kostnader.
- När det gäller EDIP planerar EU-kommissionen att publicera ett förslag senare i år. Sannolikt ingår en momsbefrielse för gemensamt upphandlad materiel som ägs av en internationell organisation, såsom NSPA- och OCCAR-projekt.

SOFF konstaterar att dessa EU-kommissionsförslag kan komma att styra och forma den europeiska försvarsrelaterade tekniska och industriella basen.

SOFF förutser risker i dessa förslag baserat på att företag och produkter med kopplingar till länder utanför EU, såsom Storbritannien och USA, kan komma att exkluderas.

Försvarsmarknaden – och företagen i Sverige – är för närvarande djupt sammanflätade med aktörer från dessa länder. Kommissionens förslag kan på djupet forma den europeiska marknaden samt den försvarsrelaterade tekniska och industriella basen.

Statens roll att främja och stödja export (kap 13.1 och 13.23)

Utredningen lyfter behovet av att främja och stödja export som bidrar till materielförsörjningen samt ser även behov av att möjliggöra, främja och stödja export (i enlighet med svensk lagstiftning).

Utredningen har förstått att handel på försvarsmarknaden inte sker av sig själv. Företag från många olika länder konkurrerar om varje kontrakt på försvarsmateriel som utlyses. För att lyckas vinna kontrakten krävs bland annat ekonomisk, teknisk och politisk trovärdighet. Det ställer stora krav att på ett tillförlitligt sätt kunna förmedla trovärdighet inom dessa tre områden – något som i många fall är för stora för enskilda företag att hantera på egen hand. Inte minst eftersom försvarsexporten skiljer sig från annan export genom att det alltid finns en stat-till-stat-dimension.

SOFF saknar ett förslag från utredningen om en exportstrategi. Den behöver fylla tomrummet efter Försvarsexportmyndigheten och ge de aktörer som idag tagit över det exportfrämjande och -stödet tillräcklig kapacitet för att skapa trovärdighet kring det svenska erbjudandet vad gäller ekonomi, teknik och politik. SOFF vill betona att strategin även behöver beakta samtliga exportfrämjandets komponenter; generellt främjande, att bidra med marknadskunskap, att verka för ökat marknadstillträde samt systemspecifikt främjande. Inte minst visar Europeiska försvarsfonden (EDF) på behovet av ett aktivt engagemang i marknadsaktiviteter.

Kommentarer om utredningens övriga förslag och rekommendationer

Kompetens inom kritiska teknikområden (kap 15.1.2)

Positionen Totalförsvaret 2021–2025 konstaterar regeringen att EDF bland annat bör användas som ett instrument för att ge större trygghet i försörjningsmöjligheterna för strategiska kompetenser. Utredningen bedömer samtidigt att förutsättningarna för tilldelning i enskilda projekt är så osäkra att en kontinuitet i verksamheten knappast kan uppnås.

SOFF anser att EDF är ett viktigt instrument som bör användas över tid då det i grund och botten är hela syftet med programmen, dvs. att tänka långsiktigt. EDF bygger inte på ett här och nu tänk utan är tänkt att vara ett verktyg som utifrån ett långsiktigt perspektiv både ska bidra till strategiska partnerskap samt inte minst tjäna som ett instrument för att dela framtida kostnader för utvecklingsprojekt med andra medlemsländer och dess företag.

Mot den bakgrunden är det viktigt att inte hänga upp sig på att det enbart blir tilldelning i enskilda projekt, tanken är att vägen mot att vinna en utlysning också ska kunna skapa förutsättningar i form av partnerskap och utbyten med andra länder och företag som kan resultera i att andra samarbetsprojekt kan växa fram. Även om resultaten av EDF inte är klara ännu i form av faktiskt försvarsförmåga anser SOFF att EDF kan skapa trygghet i försörjningskedjorna för strategiska kompetenser på längre sikt och att kontinuitet på så sätt kan uppstå.

Utöver detta vill SOFF påpeka att medlemsstater som tillsammans genomför ett projekt har stora möjligheter att påverka att steg 2, vid lämplig tidpunkt, kan införlivas i kommande arbetsprogram för EDF. Vidare att det konsortium som har genomfört den första delen rimligen har ett stort försprång för att få tilldelning vid steg 2, oavsett om det är en öppen utlysning eller en direkttilldelning. Det innebär att Sveriges myndigheter har möjlighet att, åtminstone till del, mildra att det blir "ad hoc-beslut". Förutsättningen är att medlemsstaterna samverkar i detta arbete, på arbetande nivå och inom EU Kommissionens programkommitté.

Översyn av exportstöd och -främjande (Kap 15.1.3)

Utredningens förslag: Regeringen bör uppdra till Försvarets materielverk att med stöd av Försvarsmakten se över bedömningsgrunderna för försvarsnytta samt behovet av resursförstärkningar för exportstöd och exportfrämjande.

SOFF är tveksam till förslaget att se över bedömningsgrunderna. Föreningen kan se behovet, men att en översyn av bedömningsgrunderna:

- Inte bör ske separat från exportkontrollen samt
- Inte bör utföras av de två myndigheterna. Detta eftersom försvarsnyttan kan vara större än nyttan för Försvarsmakten.

SOFF anser att Regeringskansliet bör bedöma vikten av de försvars-, säkerhets- och utrikespolitiska skälen vid såväl exportstöd som tillståndsbedömning.

Vad som är viktigt för myndigheten Försvarsmakten, kan skilja sig från vad som är viktigt för vår försvarspolitik, vårt totalförsvar, våra internationella samarbeten och teknikrådighet eller från vad som är viktigt i rent säkerhetspolitiska perspektiv.

SOFF tillstyrker förslaget att se över behovet av resursförstärkningar för exportstöd- och främjande och anser att området bör prioriteras.

SOFF anser att formerna för exportfrämjandet bör präglas av resurseffektivitet, transparens och rationalitet. En bra koordinering av samarbeten, exportfrämjande samt regelverksfrågor vid internationella affärer är av yttersta vikt för att uppnå bättre marknadstillträde.

Försvarsmaterieldirektören eller National Armaments Director (NAD), fyller en viktig funktion i internationell samverkan. SOFF bedömer att funktionen bör stärkas och engageras tidigare i bi- och multilateralt samarbete samt exportstödet, något som är vanligt förekommande i andra jämförbara länder.

SOFF bedömer att Nato-medlemskapet kommer att ställa betydligt högre krav på denna roll, då inte minst avseende deltagande i bilateral samverkan samt för att stödja gemensamma förmågor inom alliansen. Rollen har även en mycket viktig roll i relation till den snabba säkerhets- och försvarsutvecklingen inom EU-området.

SOFF anser att det är av stor betydelse att försvarsmyndigheterna har förmåga att – med ett strategiskt perspektiv – identifiera system, produkter, tjänster och teknologier som bör ingå i framtida materielsamutvecklingsprojekt och teknologikutvecklingssamarbeten.

SOFF anser att en ytterligare förbättrad samordning och koordinering av strategi- och marknadsarbetet på den globala försvarsmarknaden mellan Regeringskansliet och berörda myndigheter bör eftersträvas. Försvars- och säkerhetsexportgrupperna (FSG) kan utgöra god grund för sådan samverkan. SOFF föreslår att FSG SMF är operativt vägledande och att en struktur för den samlade koordineringen med berörda aktörer skapas ovanför FSG:erna. En sådan ordning skulle inte syfta till att främja enskilda affärer, utan snarare till att ge övergripande inriktning och prioritering av exportstöd- och främjandet.

Betänkandets förslag avseende översyn av stöd till små och medelstora företag för deltagande i europeiska försvarsfonden (15.1.4)

Utredningens förslag: Regeringen bör uppdraga åt Försvarets materielverk att se över hur små och medelstora företags möjligheter att delta i projekt som finansieras av europeiska försvarsfonden kan förbättras. I uppdraget bör ingå att bedöma eventuella behov av resursförstärkningar.

SOFF delar i stort betänkandets analys och förslag.

Att vara proaktiv och ta del av information i god tid är avgörande för samtliga företag som levererar, eller vill leverera, till det militära försvaret. Större försvarsföretag har ofta förmåga att tidigt identifiera vilka länder och företag de vill och behöver samarbeta med för

att öka strategiska inflytande på marknaden. SME-bolag har dock sällan varken rätt typ av nätverk, den tid eller de resurser som krävs för att kunna göra detta.

Mot den bakgrunden skulle ett riktat stöd för SME-företag kunna vara ett sätt att skapa bättre incitament för mindre försvarsföretag att vilja, och kunna, engagera sig i programmen.

Mot ovan bakgrund föreslår därför SOFF att staten inom ramen för sitt arbete kopplat till EDF skapar en funktion där främst SME-företag kan registrera sina förmågor, produkter mm. Den statliga funktionen har sedan att bevaka förmågorna, produkterna mm i ett EDF-perspektiv samt informera företag när det dyker upp en relevant möjlighet inom EDF. På så vis skulle staten kunna hjälpa de minsta bolagen att komma över den första tröskeln med EDF.

Betänkandets analys och förslag avseende etablering av innovationsprogram för teknikområden som är gemensamma för civil och militär verksamhet (Kap 15.1.5)

Betänkandet föreslår att Regeringen uppdrar till Försvarsmakten att tillsammans med Vinnova och FMV föreslå hur innovationsprogram för forskning och utveckling inom teknikområden som är gemensamma för civil och militär verksamhet kan etableras och förvaltas. Regeringen bör vidare uppdra till Försvarsmakten att med stöd av FMV klargöra hur mycket medel som bör läggas på innovationsprogram för att tillgodose det militära försvarets behov.

SOFF tillstyrker utredningens förslag.

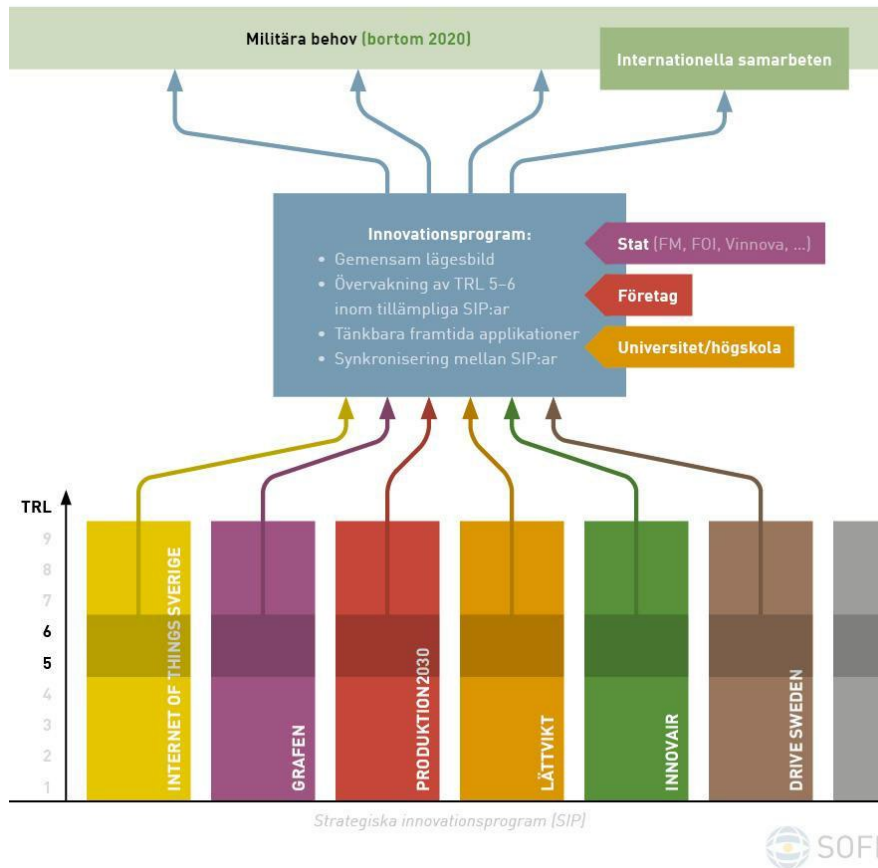
SOFF vill dock understryka behovet av att statens arbete i enlighet med betänkandets förslag sker med civila forskningsaktörer och företag. SOFF vill i detta sammanhang påminna att föreningen 2016 presenterade [tre förslag](#) på hur innovationsprogram bör utvecklas. Föreningen framförde också idéer avseende hur försvarsrelaterad forskning kan bäddas in i civila innovationsprogram till Försvarsforskningsutredningen (SOU 2016:90).

SOFF

Säkerhets- och försvarsföretagen

SOFF:S FÖRESLAGNA INNOVATIONSPROGRAM

Betänkandets analys och förslag avseende internationella samarbeten (Kap 12.4)

SOFF noterar att betänkandet innehåller utförliga resonemang om internationella samarbetens positiva effekter på materieförsörjningen av det militära försvaret.

SOFF delar denna syn, men konstaterar att betänkandet tyvärr inte lämnar några förslag på hur olika hinder för sådan samverkan kan undanröjas och möjligheter därmed tas tillvara. SOFF ger sin syn på hur hinder som kommer av nuvarande exportkontrollregelverk och myndigheternas tillämpning av detta i separat punkt nedan.

SOFF konstaterar i stort att betänkandet inte analyserar ett antal frågor relaterade till internationellt utvecklings- och forskningssamarbete inom försvarsområdet djupet och lämnar vissa frågor utan svar:

- Betänkandet lämnar få förslag på hur svenska staten ska organisera sig i förhållande till olika internationella samarbetsformat, inklusive sådana som sker inom EU:s ram. Här behöver också Nato tas med/in i samma kontext.
- Betänkandets förslag på hur staten ska prioritera mellan olika alternativa samarbetsformat är otydliga.
- Betänkandets gör ingen fördjupad analys vilken påverkan gällande exportregelverk eller myndigheters tillämpning av detta får på statens och svenska företags

möjlighet att delta i internationella samarbeten inom försvarsområdet.

- Betänkandet saknar förslag avseende statlig ambitionsnivå och riskbedömning vid utvecklingsåtaganden, såväl nationella som inom ramen för internationella samarbeten.
- Betänkandets syn på statens roll och ansvar avseende internationella samarbeten i förhållande till företagen är i stort korrekt, men betänkandet gör ingen analys av vilka konsekvenser denna roll och detta ansvar får för staten.
- Betänkandets beskrivning av hur svenska staten kan och bör hantera sekretess och immateriella rättigheter i ett internationellt kommersiellt- och konkurrensperspektiv är ofullständig.

Betänkandet beskriver utförligt olika potentiella positiva effekter internationella samarbeten för såväl svenska staten som i Sverige verksamma företag.

SOFF konstaterar att nuvarande regelverk för export av försvarsmateriel, myndigheternas tillämpning av det och ovan nämnda otydligheter sammanlagt medför starka begränsningar för både svenska staten och i Sverige verksamma företag. Därmed försvåras, eller omöjliggörs, i vissa fall uppnående av nämnda positiva effekter.

SOFF tycker därför att det är olyckligt att betänkandet inte analyserat ovanstående frågor mer utförligt.

Föreningens medlemsgrupp för "Strategisk försörjning" har varit sammanhållande för att bereda föreningens yttrande med stöd av medlemsgrupperna för FoU-frågor, Internationella frågor, Exportkontroll samt Mindre företag (SMF-gruppen). Yttrandet har även samberetts med Svenskt Näringsliv och Teknikföretagen.

Stockholm 2022-10-31

För föreningen,

Robert Limmergård

Generalsekreterare